Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

15. aprill 2021 *

[12. mai 2021. aasta kohtumäärusega parandatud tekst]

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine ülalpidamiskohustuste küsimustes – Määrus (EÜ) nr 4/2009 – *Ratione temporis* kohaldamisala – Artikkel 75 – Liikmesriigi kohtu poolt enne Euroopa Liiduga ühinemist tehtud otsused

Kohtuasjas C-729/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Court of Appeal in Northern Irelandi (Põhja-Iirimaa apellatsioonikohus, Ühendkuningriik) 2. septembri 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 2. oktoobril 2019, menetluses

TKF

versus

Department of Justice for Northern Ireland,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president A. Prechal, kohtunikud N. Wahl, F. Biltgen, L. S. Rossi (ettekandja) ja J. Passer,

kohtujurist: G. Hogan,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikku menetlust ja 14. oktoobri 2020. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– [12. mai 2021. aasta kohtumäärusega parandatud tekst] TKF, esindajad: R. Lavery, *QC*, *solicitor* C. McGarrity ja *barrister* M. McGowan,

– [12. mai 2021. aasta kohtumäärusega parandatud tekst] Department of Justice for Northern Ireland, esindaja: K. Brown, keda abistasid T. McGleenan, *QC*, ja *barrister* L. McMahon,

– [12. mai 2021. aasta kohtumäärusega parandatud tekst] Poola valitsus, esindaja S. Żyrek,

– Euroopa Komisjon, esindaja: M. Wilderspin,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

olles 12. novembri 2020. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1; parandused ELT 2011, L 131, lk 26 ja ELT 2013, L 8, lk 19) artikli 75 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Poola kodaniku TKFi ja Department of Justice for Northern Irelandi (Põhja-Iirimaa justiitsministeerium) kui sellest määrusest tulenevaid kohustusi täitva keskasutuse vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab Poolas enne selle riigi ühinemist Euroopa Liiduga ülalpidamiskohustuste küsimustes tehtud kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist Ühendkuningriigis.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 44/2001

3 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) VI peatükki kuuluvas artiklis 66 „Üleminekusätted“ on sätestatud:

„1. Käesoleva määruse sätteid kohaldatakse üksnes kohtumenetluste suhtes, mis on algatatud pärast määruse jõustumist, ning dokumentide suhtes, mis on ametlikult koostatud või ametlike dokumentidena registreeritud pärast määruse jõustumist.

2. Kui päritoluliikmesriigis oli menetlus algatatud enne käesoleva määruse jõustumist, tunnustatakse ja täidetakse pärast seda kuupäeva tehtud otsuseid siiski III peatüki kohaselt,

a) kui menetlus oli algatatud päritoluliikmesriigis pärast Brüsseli konventsiooni [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, allkirjastatud Brüsselis 27. septembril 1968 (EÜT 1972, L 299, lk 32)] või Lugano konventsiooni [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, allkirjastatud Luganos 16. septembril 1988 (EÜT 1988, L 319, lk 9)] jõustumist nii päritoluliikmesriigis kui ka liikmesriigis, kellele on esitatud taotlus;

b) kõigil muudel juhtudel, kui kohtualluvuse aluseks olid sätted, mis olid kooskõlas kas II peatüki või otsuse teinud liikmesriigi ja taotlusesaaja liikmesriigi vahel sõlmitud konventsiooniga, mis oli menetluse algatamise hetkel kehtiv.“

Määrus nr 4/2009

4 Määruse nr 4/2009 põhjendused 31, 44 ja 47 on sõnastatud järgmiselt:

„(31) Hõlbustamaks elatisnõuete piiriülest sissenõudmist, tuleks kehtestada liikmesriikide määratud keskasutuste vahelise koostöö kord. Need asutused peaksid osutama ülalpidamist saama õigustatud ja ülalpidamist andma kohustatud isikutele abi nende õiguste kaitsmisel teises

liikmesriigis, esitades taotlusi juba tehtud otsuste tunnustamiseks, täidetavaks tunnistamiseks ja täitmiseks, selliste otsuste muutmiseks või otsuse tegemiseks. Lisaks peaksid nad vahetama teavet kohustatud ja õigustatud isikute asukoha ning vajaduse korral nende sissetulekute ja varade kindlakstegemiseks. Need asutused peaksid tegema omavahel koostööd, vahetades üldist teavet, ning edendama koostööd oma liikmesriigi pädevate asutuste vahel.

[…]

(44) Käesoleva määrusega tuleks muuta määrust [nr 44/2001], asendades selle määruse ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavad sätted. Kui käesoleva määruse üleminekusätetest ei tulene teisiti, peaksid liikmesriigid alates käesoleva määruse kohaldamiskuupäevast kohaldama ülalpidamiskohustuste osas [määruse nr 44/2001] sätete asemel käesoleva määruse kohtualluvust, kohtuotsuste tunnustamist, täidetavust ja täitmist ning õigusabi käsitlevaid sätteid.

[…]

(47) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukohta käsitleva protokolli artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Ühendkuningriik käesoleva määruse vastuvõtmisel ning seetõttu ei ole see määrus tema suhtes siduv ega kohaldatav. See ei piira siiski Ühendkuningriigi võimalust teatada oma kavatsusest nõustuda käesoleva määrusega pärast selle vastuvõtmist, vastavalt Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukohta käsitleva protokolli artiklile 4.“

5 Määruse nr 4/2009 artikli 1 „Reguleerimisala“ lõige 2 näeb ette:

„Käesoleva määruse tähenduses on „liikmesriigid“ kõik liikmesriigid, kelle suhtes käesolevat määrust kohaldatakse.“

6 Määruse artikli 2 „Mõisted“ lõige 1 sätestab:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) „kohtuotsus“ – liikmesriigi kohtu ülalpidamiskohustust käsitlev otsus, olenemata selle nimetusest, sealhulgas kohtuotsus, lahend, korraldus või täitemäärus, samuti kohtusekretäri otsus kohtukulude suuruse kohta; VII ja VIII peatüki kohaldamisel hõlmab mõiste „kohtuotsus“ ka kolmandas riigis tehtud ülalpidamiskohustust käsitlevat kohtuotsust;

[…]

4) „päritoluliikmesriik“ – liikmesriik, kus […] on tehtud kohtuotsus […];

5) „kohtuotsuse täitmise liikmesriik“ – liikmesriik, kus kohtuotsuse […] täitmist taotletakse;

6) „taotluse esitanud liikmesriik“ – liikmesriik, kelle keskasutus esitab taotluse vastavalt VII peatükile;

7) „taotluse saanud liikmesriik“ – liikmesriik, kelle keskasutus saab taotluse vastavalt VII peatükile;

[…]“.

7 Määruse IV peatükk „Kohtuotsuste tunnustamine, täidetavus ja täitmine“ koosneb kolmest jaost. Määruse artikli 16 kohaselt kohaldatakse 1. jagu, millesse kuuluvad määruse artiklid 17–22, kohtuotsustele, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes on siduv ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll (edaspidi „Haagi protokoll“).

2. jagu, mis hõlmab määruse artikleid 23–38, kohaldatakse kohtuotsustele, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes Haagi protokoll ei ole siduv. 3. jagu, millesse kuuluvad sama määruse artiklid 39–43, sisaldab kõigile kohtuotsustele ühiseid sätteid.

8 Määruse artikli 23 lõikes 1 on sätestatud:

„Kohtuotsuseid, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, tunnustatakse teises liikmesriigis ilma, et oleks vaja järgida ühtegi erimenetlust.“

9 Määruse nr 4/2009 artikkel 24 „Tunnustamisest keeldumise põhjused“ sätestab:

„Kohtuotsust ei tunnustata, kui:

a) tunnustamine on ilmses vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse; avaliku korra kriteeriumi ei kohaldata kohtualluvuse eeskirjade suhtes;

b) otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud korraldada enda kaitset, välja arvatud juhul, kui kostja ei kaevanud otsust edasi siis, kui tal oli selleks võimalus;

[…]“.

10 Määruse artikkel 26 „Täidetavus“ on sõnastatud järgmiselt:

„Kohtuotsus, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, ja mis on selles liikmesriigis täidetav, kuulub täitmisele ka teises liikmesriigis, kui otsus on huvitatud poole taotlusel seal täidetavaks tunnistatud.“

11 Määruse nr 4/2009 VII peatükk sisaldab sätteid keskasutuste vahelise koostöö kohta. Need sätted asuvad selle määruse artiklites 49–63.

12 Määruse artikli 51 lõige 1 näeb ette:

„1. Keskasutused osutavad abi seoses artiklis 56 sätestatud taotlustega, eelkõige:

a) edastavad nad selliseid taotlusi ja võtavad neid vastu;

b) algatavad selliste taotlustega seotud menetlusi või hõlbustavad nende algatamist.“

13 Määruse nr 4/2009 artikkel 55 „Taotluse esitamine keskasutuste kaudu“ sätestab:

„Käesoleva peatüki kohane taotlus esitatakse selle liikmesriigi keskasutuse kaudu, kus on taotleja elukoht, taotluse saanud liikmesriigi keskasutusele.“

14 Määruse artikli 56 lõiked 1 ja 2 näevad ette:

„1. Õigustatud isik, kes käesoleva määruse kohaselt elatist sisse nõuab, võib esitada järgmised taotlused:

a) kohtuotsuse tunnustamine või kohtuotsuse tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine;

b) taotluse saanud liikmesriigis tehtud või tunnustatud kohtuotsuse täitmine;

c) kohtuotsuse tegemise taotluse saanud liikmesriigis, kui kehtivat kohtuotsust ei ole, sealhulgas vajaduse korral põlvnemissuhte kindlakstegemine;

d) kohtuotsuse tegemise taotluse saanud liikmesriigis, kui muus riigis kui taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine ei ole võimalik;

e) taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuse muutmine;

f) muus kui taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuse muutmine.

2. Kohustatud isik, kelle suhtes on tehtud elatist käsitlev otsus, võib esitada järgmised taotlused:

a) sellise kohtuotsuse tunnustamine, mis viib taotluse saanud liikmesriigi varasema kohtuotsuse täitmise peatamiseni või piiramiseni;

b) taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuse muutmine;

c) muus kui taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuse muutmine.“

15 Määruse IX peatükki „Üld- ja lõppsätted“ kuuluv artikkel 75 „Üleminekusätted“ sätestab:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse ainult alates selle kohaldamiskuupäevast algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes, kui lõigetes 2 ja 3 ei ole sätestatud teisiti.

2. IV peatüki 2. ja 3. jagu kohaldatakse:

a) enne käesoleva määruse kohaldamiskuupäeva liikmesriikides tehtud kohtuotsuste suhtes, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist taotleti alates kõnealusest kuupäevast;

b) alates käesoleva määruse kohaldamiskuupäevast tehtud kohtuotsuste suhtes, kui menetlused algatati enne kõnealust kuupäeva,

ulatuses, milles nimetatud kohtuotsused kuuluvad tunnustamise ja täitmise eesmärgil määruse (EÜ) nr 44/2001 reguleerimisalasse.

[…]

3. Keskasutuste koostööd käsitlevat VII peatükki kohaldatakse taotluste suhtes, mis keskasutused on kätte saanud alates käesoleva määruse kohaldamise kuupäevast.“

16 Määruse artikkel 76 „Jõustumine“ on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikli 2 lõiget 2, artikli 47 lõiget 3 ja artikleid 71, 72 ja 73 kohaldatakse alates 18. septembrist 2010.

Käesolevat määrust, välja arvatud teises lõigus osutatud sätteid, kohaldatakse alates 18. juunist 2011, tingimusel et ühenduses kohaldatakse sellel kuupäeval 2007. aasta Haagi protokolli. Vastasel korral kohaldatakse käesolevat määrust alates nimetatud protokolli ühenduses kohaldamise kuupäevast.

[…]“.

Otsus 2009/451/EÜ

17 Komisjoni 8. juuni 2009. aasta otsuse 2009/451/EÜ Ühendkuningriigi kavatsuse kohta hakata kohaldama määrust nr 4/2009 (ELT 2009, L 149, lk 73) artikli 2 kohaselt jõustus viidatud määrus Ühendkuningriigis 1. juulil 2009.

Otsus 2009/941/EÜ

18 Nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsuse 2009/941/EÜ, mis käsitleb ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokolli sõlmimist Euroopa Ühenduse poolt (ELT 2009, L 331, lk 17), artikli 4 lõike 1 järgi kohaldatakse protokollis sisalduvaid eeskirju liidus ajutiselt alates 18. juunist 2011.

Ühendkuningriigi õigus

19 Määrus nr 4/2009 rakendati Ühendkuningriigis (sealhulgas Põhja-Iirimaal) 2011. aasta kohtualluvust ja kohtuotsuseid (ülalpidamiskohustused) tsiviilasjades käsitleva määrusega nr 1484 (Civil Jurisdiction and Judgments (Maintenance) Regulations (SI 2011/1484)).

20 1986. aasta magistraadikohtute (1982. aasta seadus kohtualluvuse ja kohtuotsuste kohta tsiviilasjades) määruse (Põhja-Iirimaa) (Magistrates' Courts (Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982) Rules (Northern Ireland) 1986) artikli 4 lõikes 1A on sätestatud:

„Kui Magistrates' Court for the Petty Sessionsi (magistraadikohus) ametnikule esitatakse [määruse nr 4/2009] artikli 26 alusel taotlus registreerida täitmiseks elatise väljamõistmise kohtumäärus, mis on tehtud mõnes liikmesriigis, mille suhtes määrus on siduv, välja arvatud Ühendkuningriigis, on ta juhul, kui kõnealuse määruse artiklist 24 ja käesoleva artikli lõigetest 3 ja 4 ei tulene teisiti, kohustatud kohtumääruse oma kohtus registreerima protokolli või memorandumiga, mille ta sisestab kohtumääruste registrisse ja allkirjastab."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

21 Poola kodanikud TKF ja AKF abiellusid Poolas 1991. aastal. Neil sündis kaks poega.

22 1. aprillil 1999 tegi Poola kohus TKFi suhtes AKFi kasuks elatise väljamõistmise otsuse.

23 2002. aasta detsembris algatati Poola kohtus uued menetlused elatise väljamõistmiseks. Nende menetluste tulemusel tehti 14. veebruaril 2003 uued elatist puudutavad otsused, millega muudeti algset kohtuotsust.

24 TKF ja AKF lahutasid 2004. aastal oma abielu. 2006. aasta augustis tuli TKF Põhja-Iirimaale, kus ta on sellest ajast saadik elanud.

25 24. oktoobri 2013. aasta ja 15. augusti 2014. aasta otsusega (edaspidi „registreerimisotsused") registreeris Magistrates' Court for the Petty Sessions District of Belfast and Newtownabbey (Belfasti ja Newtownabbey magistraadikohus, Ühendkuningriik) ametnik kaks elatise väljamõistmise otsust, mille oli 14. veebruaril 2003 teinud Poola kohus, ning tunnistas need täidetavaks. Registreerimisotsused tehti kooskõlas määruse nr 4/2009 artikliga 75. Neis on ühtlasi kirjas, et selliselt registreeritud kohtuotsused on täidetavad sama määruse IV peatüki 2. jao tähenduses.

26 TKF esitas registreerimisotsuste peale kaebuse High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Divisionile (Põhja-Iirimaa kõrge kohus, kuninglik osakond, Ühendkuningriik). Oma kaebuse põhjenduseks väitis ta sisuliselt, et kuna Poola Vabariik ei olnud kõnealuste elatist käsitlevate kohtuotsuste tegemise ajal liikmesriik, ei ole määruse nr 4/2009 IV peatüki 2. jagu käesolevas asjas kohaldatav. Lisaks väitis ta, et kõnealuse määruse artiklid 23 ja 26 ei ole neile kohtuotsustele kohaldatavad ning et igal juhul ei ole need kohtuotsused kooskõlas määruse artikliga 24, kuna puuduvad tõendid selle kohta, et TKF oleks olnud kõnealustest menetlustest teadlik, oleks neis osalenud või olnud neis esindatud.

27 High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Division (Põhja-Iirimaa kõrge kohus, kuninglik osakond) jättis tema kaebuse rahuldamata põhjendusel, et määrus nr 4/2009 ei sisalda ühtegi sätet, mis piiraks selle ajalist kohaldamisala üksnes selliste elatise väljamõistmise otsustega, mille on teinud liikmesriigi kohus pärast selle liikmesriigi ühinemist liiduga. Peale selle leidis kõnealune kohus, et kui määruse nr 4/2009 artikli 75 lõige 2 ei ole kohaldatav, siis on artikli 75 lõike 3 alusel käesolevale asjale kohaldatav selle määruse VII peatükk, kuna Poola Vabariik on Haagi protokolli osalisriik. Nimetatud kohus otsustas seega, et Poola kohtu otsused olid vastavalt sellele peatükile nõuetekohaselt registreeritud ja täidetud.

28 TKF esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kellel on kahtlused seoses sellega, kas määrus nr 4/2009 on kohaldatav ülalpidamiskohustust käsitlevatele kohtuotsustele, mis on tehtud Poolas enne selle liikmesriigi ühinemist liiduga, ning seoses sellega, kas Magistrates' Court for the Petty Sessions District of Belfast and Newtownabbeyl (Belfasti ja Newtownabbey magistraadikohus) on pädevus registreerida asjaomased kohtuotsused kõnealuse määruse artikli 75 mõne sätte alusel.

29 Neil asjaoludel otsustas Court of Appeal in Northern Ireland (Põhja-Iirimaa apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse nr 4/2009 artikli 75 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et see kohaldub üksnes „kohtuotsustele", mis tehti riikides, mis olid nende kohtuotsuste tegemise ajal Euroopa Liidu liikmesriigid?

2. Arvestades, et Poola [Vabariik] on nüüd Euroopa Liidu liikmesriik, kelle suhtes Haagi protokoll on siduv, siis kas Poola kohtus aastatel 1999 ja 2003 (teisisõnu enne seda, kui Poola [Vabariigist] sai Euroopa Liidu liikmesriik) tehtud elatise väljamõistmise otsuseid saab nüüd registreerida ja täita mõnes muus liidu liikmesriigis määruse nr 4/2009 ükskõik millise sätte alusel, eelkõige:
   a) määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 3 ja artikli 56 alusel;
   b) määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 ja IV peatüki 2. jao alusel;
   c) määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a ja IV peatüki 3. jao alusel;
   d) määruse nr 4/2009 mõne muu artikli alusel?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

30 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav ainult kohtuotsustele, mille on teinud nende riikide kohtud, mis olid nende otsuste tegemise ajal juba liidu liikmed.

31 Kõigepealt tuleb meenutada, et liidu seadusandja soovis määrusega 4/2009 asendada määruse nr 44/2001 sätted, mis reguleerivad ülalpidamiskohustuste küsimusi, sätetega, mis muudavad täitmise üle otsustavas kohtus menetluse lihtsamaks ja teevad menetluse seega kiiremaks, arvestades, et elatisnõuded vajavad eriti kiiret lahendamist (4. juuni 2020. aasta kohtuotsus FX (vastuväide elatisnõude täitmisele), C-41/19, EU:C:2020:425, punkt 32).

32 Nagu Euroopa Kohus on otsustanud, on määrus nr 4/2009 *lex specialis* muu hulgas kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise küsimustes konkreetses ülalpidamiskohustuste valdkonnas (4. juuni 2020. aasta kohtuotsus FX (vastuväide elatisnõude täitmisele), C-41/19, EU:C:2020:425, punkt 33).

33 Mis puudutab konkreetselt selle määruse artiklit 75 „Üleminekusätted“, siis selle lõikes 1 on ette nähtud, et seda määrust kohaldatakse üldjuhul ainult alates selle kohaldamise kuupäevast algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes.

34 Erandina sellest üldreeglist kohaldatakse artikli 75 lõike 2 kohaselt määruse nr 4/2009 IV peatüki 2. ja 3. jagu siiski teatud otsuste ja menetluste suhtes, mis on tehtud või algatatud enne selle määruse kohaldamise kuupäeva.

35 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et põhikohtuasjas kõne all olevad ülalpidamiskohustusi puudutavad kohtuotsused, mille registreerimine ja täitmine Ühendkuningriigis on vaidlustatud, tehti Poolas 14. veebruaril 2003, st enne määruse nr 4/2009 kohaldamise kuupäeva. Nimelt tuleneb määruse artikli 76 kolmandast lõigust, et seda määrust, välja arvatud artikli 76 teises lõigus osutatud sätteid, kohaldatakse alates 18. juunist 2011, tingimusel et liidus kohaldatakse sellel kuupäeval Haagi protokolli. Otsuse 2009/941 artikli 4 kohaselt oli see protokoll liidus 18. juunil 2011 kohaldatav.

36 Ent need kohtuotsused registreeriti ja tunnistati Põhja-Iirimaal täidetavaks 24. oktoobri 2013. aasta ja 15. augusti 2014. aasta otsustega, mistõttu on tõenäoline, et nende kohtuotsuste tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist taotleti pärast määruse nr 4/2009 kohaldamise kuupäeva, kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

37 Viimati nimetatud lisatingimust arvestades näib käesoleval juhul põhimõtteliselt asjakohane selle määruse artikli 75 lõike 2 punktis a nimetatud juhtum, kuna see puudutab kohtuotsuseid, mis on tehtud liikmesriikides enne määruse kohaldamise kuupäeva ning mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist taotletakse alates sellest kuupäevast.

38 Samas tuleb märkida, et Poola Vabariik ühines liiduga 1. mail 2004, st pärast nende ülalpidamiskohustusi puudutavate otsuste tegemise kuupäeva, kuid enne seda, kui taotleti nende otsuste tunnustamist ja täitmist.

39 Selles kontekstis tuleb seega kindlaks teha, kas määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkt a on kohaldatav üksnes selliste ülalpidamiskohustusi puudutavate kohtuotsuste suhtes, mis on tehtud riikides, mis olid nende kohtuotsuste tegemise ajal juba liidu liikmed, või võib seda sätet kohaldada ka kohtuotsuste suhtes, mis on tehtud enne selle määruse kohaldamise kuupäeva riigis, mis sai liidu liikmeks pärast nende kohtuotsuste tegemist.

40 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada nii selle sätte sõnastust kui ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on (12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L, C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 38).

41 Seoses määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a sõnastusega tuleb märkida, et selles on viidatud kohtuotsustele, mis on tehtud „liikmesriikides“.

42 Peale selle näeb määruse artikli 2 lõike 1 punkti 1 esimene lause ette, et „kohtuotsus“ on „liikmesriigi“ kohtu ülalpidamiskohustust käsitlev otsus.

43 Kuid nagu komisjon märkis, ei võimalda ainuüksi nimetatud kahe sätte sõnastus nende koostoimes asuda seisukohale, et esimese sätte tähenduses kohtuotsuse peab olema teinud selle riigi kohus, mis oli kohtuotsuse tegemise ajal juba liidu liikmesriik. Kuigi nende sõnastusest tuleneb, et kohtuotsuse tunnustamise või täitmise taotlemise ajal on tingimata vajalik, et selline otsus on tehtud riigis, mis sel hetkel on liidu liikmesriik, ei tähenda need sõnastused aga seda, et selline staatus pidi tingimata olemas olema asjaomase kohtuotsuse tegemise ajal.

44 Samuti tuleb arvesse võtta määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see säte on.

45 Määruse nr 4/2009 põhjendusest 44 tuleneb, et selle määruse artikliga 75 ette nähtud üleminekusätete eesmärk on tagada üleminek määrusega nr 44/2001 ülalpidamiskohustuste suhtes ette nähtud korralt määruses nr 4/2009 ette nähtud korrale, võimaldades seega määruse nr 44/2001 kehtivuse ajal tehtud kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist.

46 Lisaks tuleneb määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 esimesest lõigust, et selle määruse artikli 75 lõike 2 punkt a on kohaldatav üksnes tingimusel, et selles viidatud kohtuotsused kuuluvad nende tunnustamise ja täitmise eesmärgil määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

47 Samas tuleb märkida, et määruse nr 44/2001 artikli 66 lõike 1 kohaselt kohaldatakse selle määruse sätteid üksnes kohtumenetluste suhtes, mis on algatatud pärast määruse jõustumist. See põhimõte kehtib ühtemoodi nii kohtualluvuse küsimuse kui ka kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivate sätete suhtes (21. juuni 2012. aasta kohtuotsus Wolf Naturprodukte, C-514/10, EU:C:2012:367, punkt 21).

48 Määruse nr 44/2001 artikli 66 lõike 2 punkt a näeb siiski ette, et erandina sellest põhimõttest kohaldatakse selle määruse kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevaid sätteid kohtuotsuste suhtes, mis on tehtud päritoluliikmesriigis enne selle määruse jõustumist algatatud kohtumenetlustes pärast seda jõustumiskuupäeva, kui menetlus oli algatatud pärast Brüsseli konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades või Lugano konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (edaspidi „Lugano konventsioon“) jõustumist nii päritoluliikmesriigis kui ka liikmesriigis, kellele on esitatud taotlus.

49 Sellega seoses on Euroopa Kohus juba otsustanud, et määruse nr 44/2001 kohaldamiseks kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise suhtes on vaja, et kõnealuse otsuse tegemise ajal kehtiks see määrus nii päritoluliikmesriigis ehk kohtuotsuse tegemise liikmesriigis kui ka taotluse saanud liikmesriigis, st liikmesriigis, kus selle kohtuotsuse tunnustamist ja täitmist taotletakse (vt selle kohta 21. juuni 2012. aasta kohtuotsus Wolf Naturprodukte, C-514/10, EU:C:2012:367, punkt 34).

50 Sellest järeldub, et ülalpidamiskohustusi puudutavad kohtuotsused, mille on teinud sellise riigi kohus, mis ei olnud nende otsuste tegemise ajal veel liidu liige ja milles määrus nr 44/2001 ei olnud seega veel jõustunud, ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse.

51 Sellisel juhul ei ole tähtis, kas menetlused, milles need kohtuotsused tehti, algatati pärast Lugano konventsiooni jõustumist asjaomases riigis, kuna nimetatud kohtuotsuste tegemise kuupäeval ei olnud määrus nr 44/2001 selles riigis veel jõustunud.

52 Eeltoodut arvestades ei kuulu need kohtuotsused ka määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a üleminekusätte kohaldamisalasse.

53 Kuna riikides, mis ei olnud liidu liikmed, tehtud kohtuotsused ei kuulu määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse, ei ole neile vaja laiendada määruse nr 4/2009 artiklis 75 ette nähtud üleminekusätteid, mille eesmärk on tagada esimese määruse kehtivuse ajal tehtud kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 45.

54 Lõpuks on niisugune määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a tõlgendus kooskõlas ka põhimõttega, mille kohaselt tuleb niisugust normi nagu see säte, mis – nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 34 on tuvastatud – kujutab endast erandit üldreeglist, tõlgendada kitsalt (vt selle kohta 15. novembri 2007. aasta kohtuotsus Granberg, C-330/05, EU:C:2007:679, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

55 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav ainult kohtuotsustele, mille on teinud nende riikide kohtud, mis olid nende otsuste tegemise ajal juba liidu liikmed.

Teine küsimus

56 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määrust nr 4/2009 tuleb tõlgendada nii, et määruse artikli 75 või mis tahes muu sätte kohaselt on lubatud, et enne riigi ühinemist liiduga ja enne selle määruse kohaldamiskuupäeva selles riigis tehtud ülalpidamiskohustusi puudutavaid otsuseid tunnustatakse ja täidetakse teises liikmesriigis pärast esimese riigi ühinemist liiduga.

57 Kõigepealt tuleb meenutada, et nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 33, näeb määruse nr 4/2009 artikli 75 lõige 1 ette, et seda määrust kohaldatakse üldjuhul ainult alates selle määruse kohaldamiskuupäevast algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes.

58 Lisaks on liidu seadusandja selle reegli ainsad erandid sõnaselgelt sätestanud määruse nr 4/2009 artikli 75 lõigetes 2 ja 3.

59 Mis puudutab määruse artikli 75 lõike 2 punktis a ette nähtud erandit, siis ilmneb aga esimesele küsimusele antud vastusest, et see erand on kohaldatav üksnes sellistes riikides tehtud kohtuotsuste suhtes, mis nende otsuste kuulutamise ajal olid juba liidu liikmed. Nii ei ole see aga põhikohtuasjas käsitletavate ülalpidamiskohustusi puudutavate kohtuotsuste puhul, mis on tehtud 14. veebruaril 2003 Poolas, st riigis, mis ühines liiduga alles 1. mail 2004. Seega ei saa see säte olla selliste kohtuotsuste teises liikmesriigis tunnustamise ja täitmise aluseks.

60 Mis puudutab määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 punktis b sisalduvat erandit, siis see käsitleb kohtuotsuseid, mis on tehtud alates selle määruse kohaldamise kuupäevast enne seda kuupäeva algatatud menetlustes. Seega ei ole ka see erand põhikohtuasjas kohaldatav, kuna nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 35, on põhikohtuasjas kõne all olevad ülalpidamiskohustusi puudutavad otsused tehtud enne nimetatud määruse kohaldamise kuupäeva.

61 Pealegi – nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 46 – tuleneb määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 esimesest lõigust, et see lõik on kohaldatav üksnes tingimusel, et selles viidatud kohtuotsused kuuluvad nende tunnustamise ja täitmise eesmärgil määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

62 Kuid määrus nr 44/2001 jõustus Poolas alles 1. mail 2004.

63 Sellest järeldub, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 50, et põhikohtuasjas kõne all olevad ülalpidamiskohustusi puudutavad kohtuotsused ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse, ja seega, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 60, ei kuulu need ka määruse nr 4/2009 artikli 75 lõike 2 kohaldamisalasse.

64 Sellega seoses ei saa Poola valitsuse suulistes seisukohtades määruse nr 44/2001 artikli 66 lõike 2 punktile a viidatud asjaolu, et Lugano konventsioon jõustus Poolas 1. veebruaril 2000, niisugust tõlgendust kahtluse alla seada, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 51.

65 Mis puudutab määruse nr 4/2009 artikli 75 lõiget 3, siis selles on täpsustatud, et selle määruse VII peatükki, mis käsitleb keskasutustevahelist koostööd, kohaldatakse taotluste suhtes, mille keskasutused on kätte saanud alates kõnealuse määruse kohaldamise kuupäevast.

66 Sellega seoses tuleb märkida, et määruse nr 4/2009 põhjendusest 31 nähtub, et liidu seadusandja soovis luua keskasutustevahelise koostöö, selleks et hõlbustada elatisnõuete piiriülest sissenõudmist ning osutada ülalpidamist saama õigustatud ja ülalpidamist andma kohustatud isikutele abi nende õiguste kaitsmisel teises liikmesriigis (9. veebruari 2017. aasta kohtuotsus S., C-283/16, EU:C:2017:104, punkt 35).

67 Nimetatud määruse artikli 51 lõike 1 kohaselt osutavad need asutused nimelt abi seoses artiklis 56 sätestatud taotlustega, neid taotlusi edastades ja vastu võttes ning selliste taotlustega seotud menetlusi algatades või nende algatamist hõlbustades.

68 Artikli 56 lõike 1 kohaselt võib õigustatud isik, kes määruse nr 4/2009 alusel elatist sisse nõuab, esitada mitut liiki taotlusi, milleks on sisuliselt taotlus kohtuotsuse tunnustamiseks ja/või täidetavaks tunnistamiseks, taotlus taotluse saanud liikmesriigis tehtud või tunnustatud kohtuotsuse täitmiseks, taotlus kohtuotsuse tegemiseks taotluse saanud liikmesriigis ning taotlus kohtuotsuse muutmiseks. Sellisel juhul pöördub elatise saamiseks õigustatud isik määruse artikli 55 kohaselt selle liikmesriigi keskasutuse poole, kus on tema elukoht, ning viimati nimetatud keskasutus peab selle taotluse saatma taotluse saanud liikmesriigi keskasutusele.

69 Kohustatud isik võib määruse nr 4/2009 artikli 56 lõike 2 alusel taotleda sellise kohtuotsuse tunnustamist, millega peatatakse või piiratakse varasema kohtuotsuse täitmist, või taotleda kohtuotsuse muutmist.

70 Käesoleva kohtuotsuse punktides 66–68 nimetatud sätetest, mis asuvad määruse nr 4/2009 VII peatükis, tuleneb, et keskasutuste roll piirdub siiski elatist saama õigustatud isiku või elatise andmiseks kohustatud isiku abistamisega, kes seda abi taotleb, selleks et need taotlused edastada või kätte saada või algatada nende taotlustega seotud menetlused vastavalt selle määruse artiklile 56.

71 Seevastu ei puuduta need sätted ülalpidamiskohustusi puudutavate kohtuotsuste tunnustamise või täitmise tingimusi, mida reguleerib üksnes määruse IV peatükk „Kohtuotsuste tunnustamine, täidetavus ja täitmine“, millele viitab sama määruse artikli 75 lõige 2, mitte selle artikli lõige 3.

72 Järelikult ei saa selliseid ülalpidamiskohustusi puudutavaid kohtuotsuseid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis on tehtud riigis enne selle ühinemist liiduga ja enne määruse nr 4/2009 kohaldamise kuupäeva, pärast selle riigi ühinemist liiduga selle määruse artikli 75 lõike 3 alusel teises liikmesriigis tunnustada ega täita.

73 Sellega seoses on Euroopa Kohus juba leidnud, et määruse nr 4/2009 VII peatüki sätete kohaselt on keskasutustele abistamise taotluse esitamine isiku õigus, mitte kohustus. Taotlus on seega vabatahtlik ja seda kasutatakse ainult siis, kui ülalpidamist saama õigustatud isik soovib sellest endale abi, et näiteks ületada teatavad erilised takistused nagu ülalpidamist andma kohustatud isiku asukoha kindlakstegemine (9. veebruari 2017. aasta kohtuotsus S., C-283/16, EU:C:2017:104, punkt 40).

74 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 47 märkis, põhjustaks nõustumine sellega, et riigi kohtu poolt enne selle riigi liiduga ühinemist tehtud kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine võib sõltuda sellest, kas õigustatud isik on kasutanud erinevaid võimalusi, mida pakub VII peatükk õigustatud isikule ülalpidamiskohustusi puudutava kohtuotsuse täitmiseks, diskrimineerimist nende õigustatud isikute vahel, kellest ühed otsustavad esitada oma taotluse keskasutuste vahendusel ja teised otsustavad pöörduda otse pädevate asutuste poole.

75 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et määrust nr 4/2009 tuleb tõlgendada nii, et ükski selle määruse säte ei luba, et enne riigi ühinemist liiduga ja enne selle määruse kohaldamiskuupäeva selles riigis tehtud ülalpidamiskohustusi puudutavaid otsuseid tunnustatakse ja täidetakse teises liikmesriigis pärast esimese riigi ühinemist liiduga.

Kohtukulud

76 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes artikli 75 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav ainult kohtuotsustele, mille on teinud nende riikide kohtud, mis olid nende otsuste tegemise ajal juba Euroopa Liidu liikmed.**

2. **Määrust nr 4/2009 tuleb tõlgendada nii, et ükski selle määruse säte ei luba, et enne riigi ühinemist Euroopa Liiduga ja enne selle määruse kohaldamiskuupäeva selles riigis tehtud ülalpidamiskohustusi puudutavaid otsuseid tunnustatakse ja täidetakse teises liikmesriigis pärast esimese riigi ühinemist liiduga.**

Allkirjad